

Contribuția fondurilor europene la îmbunătățirea competitivității firmelor mici și mijlocii din România

Lilian ONESCU
Secretar General, Ministerul Fondurilor Europene
lilian.onescu@fonduri-ue.ro
Conf. univ. dr. Daniela FLORESCU
Universitatea Financiar Bancară București
danaflorescu70@gmail.com

Rezumat. *Trăim o perioadă caracterizată prin dictatul consumatorului în care ofertanții, pentru a fi competitivi, trebuie să se preocupe în permanență de satisfacerea cerințelor acestuia. Scopul lucrării este de a evalua competitivitatea globală a firmelor din România, printr-o analiză comparativă a competitivității acestora cu cele din Uniunea Europeană (realizată prin diverși parametri de performanță ai firmei: diferențe de mărime și productivitate, ambele în termeni relativi și în termeni de distribuție între firme, concentrarea activității economice, ocuparea forței de muncă și productivitatea) și prin identificarea motoarelor de performanță, în ceea ce privește tipurile de firme, sectoare de activitate, producția sofisticată față de cea nesofisticată etc. În final lucrarea identifică strategii pentru maximizarea creșterii randamentului și sporirea valorii adăugate. În ceea ce privește metodologia utilizată, analiza efectuată s-a bazat pe metode de prelucrare și interpretare cantitative, obiective a datelor statistice oficiale, furnizate în principal de autoritățile publice de specialitate din România.*

Cuvinte-cheie: cercetare, dezvoltare durabilă, inovare, instrumente structurale, programe operaționale.

Introducere

În zilele noastre, a spune că IMM-urile sunt principalul motor al unei dezvoltări economice echilibrate este o afirmație evidentă. Majoritatea țărilor, mai mult sau mai puțin dezvoltate, se bazează pe dinamismul și rezistența la risc a întreprinderilor private. P. Drucker spunea că „micile afaceri reprezintă catalizatorul principal al creșterii economice.”

Afaceri desfășurate prin societăți de talie medie contribuie în bună măsură la realizarea unor obiective fundamentale ale oricărei economii naționale. IMM-urile joacă un rol însemnat în economie din următoarele motive:

- capacitate ridicată de adaptare la fluctuațiile mediului economic, ca urmare a structurii lor minimaliste;
- birocrăție internă scăzută;
- integrare ușoară în orice sector de activitate, ceea ce contribuie pe de o parte la dezvoltarea economică a regiunii respective, iar pe de altă parte la reducerea șomajului și creșterea nivelului de trai, pentru că oferă locuri de muncă.

1. O privire de ansamblu asupra IMM-urilor

La nivel mondial, IMM-urile reprezintă 90% din firmele private, care angajează 50-60% din forța de muncă. Proporția IMM-urilor (firme cu până la 250 de angajați) în sectorul privat din Uniunea Europeană era de 99,8%, în anul 2013, iar în Statele Unite (firme cu până la 500 de angajați) ponderea era de 96%.

Astăzi în România, ponderea IMM-urilor în totalul numărului de întreprinderi și cea a angajaților lor în totalul forței de muncă salariate sunt similare cu media europeană, respectiv 99,7%, din numărul total de firme active din România și 67,2% din numărul total de angajați. În schimb, se înregistrează decalaje semnificative de competitivitate în comparație cu statele din centrul și vestul Europei. Majoritatea inadvertențelor care au condus la această competitivitate scăzută au avut la bază o productivitate scăzută.

Tabelul 1

Numărul întreprinderilor din România, situație comparativă cu cea la nivel european

Categorie de întreprindere	România		Uniunea Europeană
	număr	procentual	procentual
Microîntreprinderi (0-9 salariați)	475.536	89,6	92,2
Întreprinderi mici (10-49 salariați)	45.131	8,5	6,5
Întreprinderi medii (50-249 salariați)	8.348	1,6	1,1
IMM-uri	529.015	99,7	99,8
Întreprinderi mari (> 250 salariați)	1.527	0,3	0,2
Total	530.542	100,00	100,00

Sursa: <http://www.insse.ro/cms/ro/content/buletine-statistice>, <http://ec.europa.eu/romania>

Observăm că în România numai ponderea microîntreprinderilor este mai mică decât cea la nivel european, fapt reflectat și în ponderea salariaților (tabelul 2).

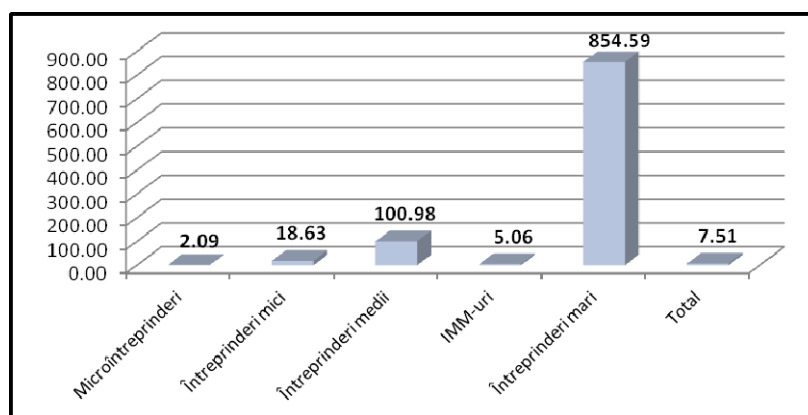
Tabelul 2

**Situația privind ocuparea forței de muncă din România,
comparativ cu cea la nivel european**

Categorie de întreprindere	România		Uniunea Europeană
	număr	procentual	procentual
Microîntreprinderi (0-9 salariați)	993.079	24,9	29,6
Întreprinderi mici (10-49 salariați)	840.848	21,1	20,6
Întreprinderi medii (50-249 salariați)	843.021	21,2	17,2
IMM-uri	2.676.948	67,2	67,4
Întreprinderi mari (> 250 salariați)	1.304.963	32,8	32
Total	3.981.911	100,00	100,600

Sursa: <http://www.insse.ro/cms/ro/content/buletine-statistice>, <http://ec.europa.eu/romania>

De asemenea statisticile au arătat că întreprinderile mari au pierdut 760.000 locuri de muncă în timp ce IMM-urile au creat 494.000 locuri de muncă.

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor din tabelele 1 și 2.

Figura 1. Situația privind numărul mediu de salariați pe fiecare categorie de întreprindere din România, în anul 2013

Faptul că la nivelul microîntreprinderilor media salariaților este de numai 2,09 salariați pe întreprindere, arată că în marea majoritate avem de-a face cu întreprinderi familiale, bazate pe rudenie și nu pe competitivitate. Abia de la nivelul întreprinderilor mici unde media urcă la 18,63 salariați pe întreprindere putem vorbi despre relații de muncă bazate propriu-zis pe concurență, pe profesionalism și competență.

Ținând cont de faptul că aproximativ două treimi din salariații români lucrează în IMM-uri și că cealaltă treime din salariați rămasă în întreprinderile mari contribuie cu aproape jumătate din valoarea adăugată brută la dezvoltarea

economică, acesta constituie un argument suficient pentru a acorda o atenție sporită acestui segment al mediului de afaceri.

Tabelul 3

Situația privind valoarea adăugată pe categorii de întreprinderi din România, comparativ cu cea la nivel european

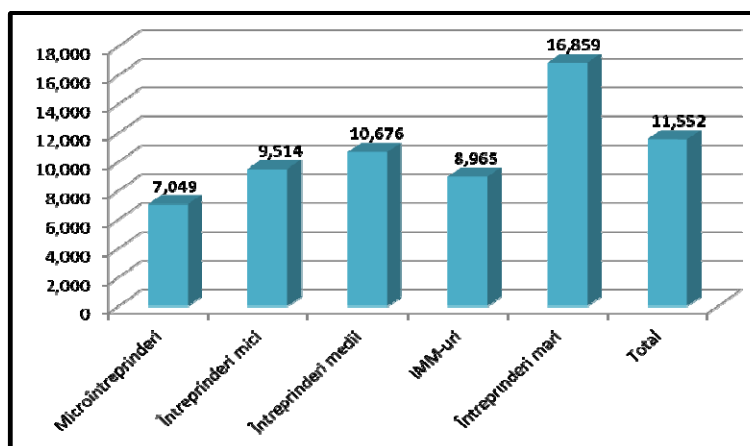
Categorie de întreprindere	România		Uniunea Europeană
	Mld. euro	procentual	procentual
Microîntreprinderi (0-9 salariați)	7	14,4	21,2
Întreprinderi mici (10-49 salariați)	8	17,8	18,5
Întreprinderi medii (50-249 salariați)	9	20,5	18,4
IMM-uri	24	52,7	58,1
Întreprinderi mari (> 250 salariați)	22	47,3	41,9
Total	46	100,00	100,600

Sursa: <http://www.insse.ro/cms/ro/content/buletine-statistice>, <http://ec.europa.eu/romania>

Analizând datele din tabelul anterior observăm o particularitate interesantă, și anume, aceea că întreprinderile medii din România au importanță ceva mai pronunțată decât pe ansamblul UE, în timp ce întreprinderile micro au mai mult un rol fiscal pentru cei implicați și mai puțin de creare de valoare adăugată brută (14,4% la noi, comparativ cu 21,2% din total la nivelul UE).

Per ansamblu observăm că IMM-urile, cele care dețin 99,7% din numărul total de întreprinderi reușesc să contribuie cu numai 52,7% la valoarea adăugată, în timp ce întreprinderile mari, care reprezintă numai 0,3% din totalul întreprinderilor din România, au contribuit cu 47,3% la valoarea adăugată.

Dacă vom transpune această situație la nivel de salariat, vom observa că, un angajat al unei microîntreprinderi a contribuit în 2013 cu puțin peste 7.000 euro la PIB, în timp ce un salariat al unei întreprinderi mari a contribuit cu peste 16.800 euro.

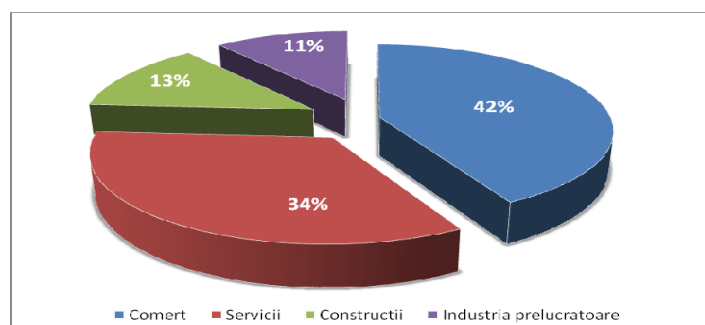

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor din tabelele 2 și 3.

Figura 2. Situația privind productivitatea muncii pe fiecare categorie de întreprindere din România, în anul 2013 euro

Având în vedere această situație este impetuos necesar a se lua măsuri diferențiate pentru întreprinderile micro în vederea stimulării angajării unui număr mai mare de salariați pe microîntreprindere. În același timp, ar fi utilă recunoașterea aportul mai mare al întreprinderilor de mărime medie și acordarea de stimulente pentru crearea de locuri de muncă suplimentare la întreprinderile mici.

În vederea formulării unei concluzii pertinente nu putem trece cu vederea distribuția sectorială a acestor întreprinderi. Astfel, la nivelul anului 2013, ponderea IMM-urilor care activau în sectorul comercial, sector care nu aduce nicio plusvaloare din punct de vedere economic, necontribuind la creșterea competitivității produselor, era de 42% din numărul total de IMM-uri, mult peste media de 30% înregistrată la nivel european; cea din sectorul servicii de 34%, în construcții de 13%, iar în industria prelucrătoare de doar 10%.

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor regăsite pe: <http://www.insse.ro>

Figura 3. Distribuția sectorială a întreprinderilor din România pe domenii de activitate

În fine, întreprinderile care activează în sectoare considerate esențiale pentru restabilirea competitivității, precum producția de înaltă tehnologie și cele care operează în sectoarele bazate pe utilizarea intensivă a cunoașterii, se află la cota de 23%, onorabilă, dar sub media UE de 26%.

Astăzi, în România ne confruntăm cu un sistem de cercetare-dezvoltare în mare măsură fragmentat și ineficient:

- cercetarea se face fără un studiu de piață privind cererea;
- cercetarea este întreprinsă mai mult local, conexiunile internaționale fiind slabe;
- rareori rezultatele cercetării se transformă în cercetare aplicată și în aplicații inovatoare;
- legături slabe între educație, cercetare și mediul de afaceri.

Acest lucru se datorează pe de o parte:

- aportului scăzut al fondurilor bugetare la sectorul cercetare-dezvoltare-inovare numai 0,42% din PIB, la nivelul anului 2013, în timp ce în U.E. media este de 2% din PIB;
- lipsei unor stimulente fiscal pentru firmele inovatoare.

2. Finanțarea una din cele mai mari probleme cu care se confruntă IMM-urile

După cum am observat, IMM-urile dețin aproape 2/3 din totalul locurilor de muncă din România, însă competitivitatea acestora este afectată de utilizarea unor tehnologii și echipamente cu durata de viață depășită și în general mari consumatoare de energie.

Mai exact, competitivitatea economică are la bază atât factori determinanți la nivel macro - pe componentele de instituții, finanțe publice, infrastructură, piața muncii, transparență, mediu, cât și la nivel micro - mediu de afaceri, dinamica IMM-urilor, antreprenoriat, activitate de inovare, clusterizare, dezvoltarea rețelelor de afaceri. În acest context, creșterea competitivității IMM-urilor devine element cheie pentru adresarea obiectivelor Strategiei UE 2020.

Cum în perioada actuală, principalele modalități de finanțare a IMM-urilor sunt: creditul bancar, formă de finanțare accesibilă pentru cel mult 25% din numărul IMM-urilor (în special întreprinderi mijlocii); garanțiile oferite de fondurile de garantare; creditul furnizor; finanțări guvernamentale și europene; leasingul și factoringul; iar investitorii și băncile evită adesea să finanțeze IMM-urile nou-înființate sau IMM-urile fără vechime din cauza riscurilor implicate. Finanțările guvernamentale și cele europene rămân singura sursă de finanțare „ieftină” pentru micii întreprinzători.

Pentru perioada de programare 2014-2020 vor fi finanțate proiecte în vederea susținerii întreprinderilor mici și mijlocii cu deosebire prin intermediul Programului Operațional Competitivitate și prin intermediul Programului Operațional Regional, astfel:

a) prin Programului Operațional Competitivitate, vor fi realizate investiții de 1,58 miliarde de euro pentru creșterea competitivității economiei. O prima prioritate a programului o reprezintă investițiile în cercetare și dezvoltare (952,6 milioane Euro), menite să răspundă nevoilor mediului de afaceri și să întărească legăturile dintre acesta și instituttele de cercetare. Vor fi finanțate proiecte în domeniul - Cercetare, Dezvoltare Tehnologică și Inovare (CDI) pentru susținerea competitivității economice, domeniu căruia îi corespund următoarele obiectivele specifice:

- încurajarea investițiilor private în CDI și a parteneriatelor de cercetare între întreprinderi și organizațiile de cercetare (instituttele de cercetare-dezvoltare, universități) în scopul creșterii transferului de

cunoștințe, tehnologie și de personal cu competențe avansate de CDI și dezvoltării de produse și servicii bazate pe CDI în sectoarele economice cu potențial de creștere. Prin intermediul căruia vor fi finanțate proiecte de CDI realizate în parteneriat între întreprinderi și organizațiile de cercetare (institutele de cercetare-dezvoltare, universități etc.);

- creșterea accesului la instrumente financiare a IMM-urilor inovative și pentru stimularea înființarea *start-up*-urile și *spin-off*-urile inovative. Prin intermediul căruia vor fi finanțate proiecte care facilitează creșterea numărului de IMM-uri care au acces la instrumente financiare de tipul: fonduri pentru transferul tehnologic, capital de risc pentru IMM-urile inovative, dobânzi subvenționate (în care costul total al creditului sa fie redus), Garanții pentru acoperirea riscului tehnologic (de pana la 100%).
- b) prin Programului Operațional Regional, vor fi finanțate domeniile:
 - Consolidarea cercetării, dezvoltării tehnologice și a inovării. Care are ca principale obiective: promovarea investițiilor de afaceri în inovare și cercetare, dezvoltarea legăturilor și a sinergiilor între întreprinderi, centre de cercetare-dezvoltare și de educație, în special dezvoltarea produselor și serviciilor, transfer tehnologic, inovare socială, *networking*, clustere. Activități ce vor fi finanțate: crearea, modernizarea și extinderea infrastructurilor de inovare și transfer tehnologic; achiziționarea de bunuri, servicii și dotări pentru entitatea de transfer tehnologic; activitățile specifice entității de transfer tehnologic (studii de investiții tehnologice; asistență la restructurarea/retehnologizarea și dimensionarea agenților economici; transfer tehnologic și validare tehnologică; prognoza, evaluare tehnologică; audit tehnologic; analize statistice și indicatori ai eficienței inovării; crearea, dezvoltarea și întreținerea de bănci de date specializate etc.)
 - Îmbunătățirea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii, care are ca principale obiective:
 - Promovarea spiritului antreprenorial, în special prin facilitarea exploatarea economică a ideilor noi și prin încurajarea creării de noi întreprinderi, inclusiv prin incubatoare de afaceri. Activități ce vor fi finanțate: achiziție de noi tehnologii pentru IMM-uri (inclusiv licențe, *know how*) și utilizarea lor (prin cursuri de specialitate); activități inovative (proces, produs, marketing, servicii); crearea/modernizarea/extinderea incubatoarelor, inclusiv dezvoltarea serviciilor aferente;
 - Sprijinirea creării și extinderea capacităților avansate de producție și dezvoltarea serviciilor. Activități ce vor fi finanțate: construcția/modernizarea și extinderea spațiului de producție/servicii IMM; dotare cu instalații, echipamente (inclusiv sisteme IT), utilaje, mașini;

- Sprijinirea capacității IMM-urilor de a se angaja în procesele de creștere pe piețele regionale, naționale și internațional, precum și în procesele de inovare. Activități ce vor fi finanțate: implementarea/certificarea sistemelor de management a calității ISO, sistemelor de management al mediului etc.;
- Dezvoltarea economică și socială durabilă depinde în mod direct de capacitate de dezvoltare a IMM-urilor, care la ora actuală înregistrează performanțe scăzute datorită infrastructurilor de producție și distribuție învechite, ceea ce a condus la scăderea competitivității operatorilor economici, la pierderea locurilor de muncă și implicit la degradarea nivelului de trai la nivel local.

Cele două programe operaționale sunt complementare, iar prin accesare fondurilor de către IMM-uri sunt vizate realizarea de produse inovative în sectoarele tradiționale pentru economia românească, a căror contribuție la cifra de afaceri și ocuparea forței de muncă rămâne în continuare substanțială. De asemenea un accent deosebit se pune pe susținerea diversificării activităților productive, atât prin investiții în domenii productive insuficient exploatate în România și susținerea noilor companii (*start-ups* și *spin-offs*), cât și prin sprijinirea modernizării tehnologice a companiilor productive.

3. Concluzii

Concomitent cu identificarea strategiilor pentru creșterea valorii adăugate în sectoarele tradiționale, economia trebuie să se extindă și în sectoare de nișă noi care necesită un aport semnificativ de cunoștințe; în acest sens sectorul de informatică și telecomunicații este domeniul menit să creeze zone de avantaj competitiv.

Nu în ultimul rând, o urbe antreprenorială are nevoie de un management capabil să gestioneze eficient resursele și activitățile, să atragă investiții străine, să creeze premisele favorabile ale parteneriatului public-privat. Să creeze rețele de incubatoare de afaceri, capabile să ofere o gamă amplă de servicii, precum: spații de lucru, servicii de instruire pentru noi antreprenori, expunere la experiențe din străinătate, și oportunități de lucru în rețea.

Dezvoltarea unui mediu urban durabil presupune în primul rând crearea unui mediu economic sustenabil, care vizează trecerea peste decalajul dintre inginerie și proiectare; inovare în strategiile de finanțare și de marketing precum și în strategiile comerciale.

Strategiile de dezvoltare locală trebuie să asigure competitivitatea orașului pe piața urbană, combinând avantajele competitive cu cererea de forță de muncă și cu factori locali și trebuie să tindă spre o economie locală diversă și dinamică,

care combină formele de investiție străină cu cea locală și cu cea provenită din fonduri europene, atât la nivelul întreprinderilor mari, cât și la nivelul celor mici și mijlocii.

Bibliografie

- Florescu Daniela, *Analysis of public investments made in innovation research and development in Romania*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2013, pp. 731-737;
- Onescu Lilian, *Fondurile europene un plus de valoare adus culturii Românești* București, Institutul Național de Cultură, 2013;
- Onescu Lilian și Florescu Daniela, *Finanțarea proiectelor europene*, București, Editura Economică, 2013;
- Onescu Lilian, Florescu Daniela, *Fondurile Europene, oportunitatea dezvoltării durabile și inteligente a mediului urban*. În volumul de comunicări științifice: *Orașul inteligent*, Editura Economică, București, 2014, pp. 155-166;
- <http://www.ancs.ro>
- <http://amposcce.minind.ro/>
- http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/regional-innovation/index_en.htm
- http://ec.europa.eu/regional_policy/sources.htm
- <http://www.insse.ro>
- <http://www.oecd.org/statistics/>
- <http://uefiscdi.gov.ro>